

Ik strijd voor een fair klimaatbeleid

Les voor 3de graad LO en 1ste graad SO | 1 lesuur

Doelstellingen

De leerlingen...

- kunnen toelichten waarom klimaatverandering een risico vormt voor boeren wereldwijd.
- zijn verontwaardigd en kunnen dit gevoel tot uiting brengen.
- kunnen binnen de eigen leefwereld tot handelingsperspectieven komen.
- kunnen uitleggen waarom collectief protest werkt.
- kunnen toelichten waarom eerlijke handelsregels bijdragen aan de veerkracht van de boeren (inzake de klimaatuitdagingen).

Materiaal

- een tiental afdrukken van de woordzoeker
- (een tiental afdrukken van de woordencirkel)
- beamer of digibord / bord
- achtergrondinfo en bijlagen

1. De klimaatuitdaging voor boeren

Werkvormen woordzoeker + fragment VRT NWS | 25 minuten

Deze woordzoeker bevat de woorden **armoede, koffie, oogst, schimmels, Honduras, koffieroest, orkanen, klimaatverandering, migratie en plagen**. Geef elk groepje van 2 à 3 leerlingen een afdruk van de woordzoeker achteraan in deze bundel. Maak zelf de keuze of je de woorden voordien vermeld of niet. Als deze woordzoeker niet op maat is van de klas, kan je snel een nieuwe maken: www.woordzoekermaken.nl

Geef de leerlingen 10 minuten om de 10 woorden te zoeken.

Laat elk groepje één woord melden.

Vraag de klas naar de relatie van de woorden. Welke samenhang zien ze?

Mogelijke hulpvragen en verdieping

Waar ligt Honduras (zie bijlage)? Hoe wordt koffie gemaakt (zie bijlage)? Waar groeien de koffiebossen (zie bijlage)? Wat is klimaatverandering? Hoe komt het dat het klimaat opwarmt? Wat zijn de gevolgen? Kan je wat voorbeelden geven? Wie heeft er het meest te lijden onder die gevolgen? Wat zou koffieroest kunnen zijn? Wie vindt het erg dat veel koffieboeren arm zijn? Wat betekent voor jou arm zijn? Wat denk je dat arm zijn voor de koffieboeren betekent? Wat betekent migratie?

Oplossing woordzoeker

X	X	J	Q	F	X	H	U	V	F	H	Q	K	T	H	F	B	X
A	R	M	O	E	D	E	A	W	T	O	L	L	Q	C	M	V	W
A	V	H	R	L	G	Z	W	D	W	N	W	I	V	L	M	I	V
L	G	S	G	S	W	U	O	X	I	D	O	M	S	V	Z	I	V
U	W	Q	G	G	Q	S	Y	T	S	U	K	A	K	D	L	V	T
U	S	L	F	C	O	V	K	N	D	R	Y	A	X	Z	B	N	H
I	B	V	S	R	M	N	R	A	J	A	G	T	I	D	K	Y	C
P	D	I	F	P	H	B	N	Q	I	S	W	V	G	K	S	O	E
G	S	H	D	L	V	P	X	W	T	G	D	E	M	O	C	I	G
U	B	C	D	A	H	X	X	U	W	D	I	R	I	F	H	M	L
G	V	Z	L	G	J	W	X	K	V	C	D	A	G	F	I	Z	S
D	A	W	R	E	H	W	F	W	V	W	D	N	R	I	M	K	F
U	A	H	X	N	H	M	M	Q	C	C	E	D	A	E	M	O	O
H	U	G	K	N	H	B	P	X	E	I	J	E	T	R	E	F	S
W	A	I	O	R	K	A	N	E	N	Z	L	R	I	O	L	F	L
H	O	O	G	S	T	T	T	X	A	P	O	I	E	E	S	I	X
D	N	Y	B	D	T	L	D	D	Y	U	F	N	R	S	G	E	S
N	Y	O	R	Q	B	T	A	D	D	F	V	G	F	T	R	M	O

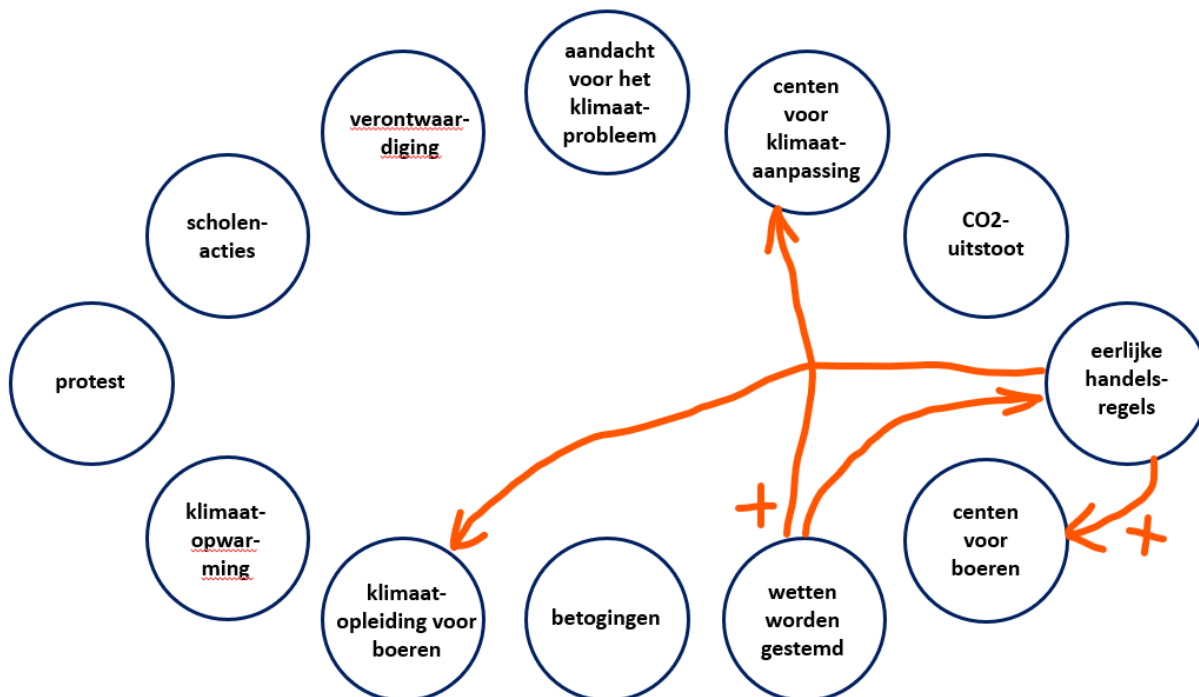
Eindigen doe je met het tonen van [dit filmpje](#) van VRT NWS (feb 2022 – 02:08). Zo worden de linken tussen de woorden meteen duidelijk.

Nabespreking

Zijn er leerlingen in de klas die in een land gewoond hebben waar er ook koffie geteeld wordt? Hoe erg is het gesteld met de klimaatverandering in dat land? Wie heeft al een koffiestruik gezien? Wat denk je dat deze koffieboeren kunnen doen? Wat zou jij doen? Wat is jouw gevoel bij het bekijken van dit filmpje? Is dat eerlijk? Maakt het je verdrietig / boos? Zou jij er iets aan doen als je kon? Wat is verontwaardiging? Peil naar de verontwaardiging.

2. Het handelingsperspectief voor leerlingen

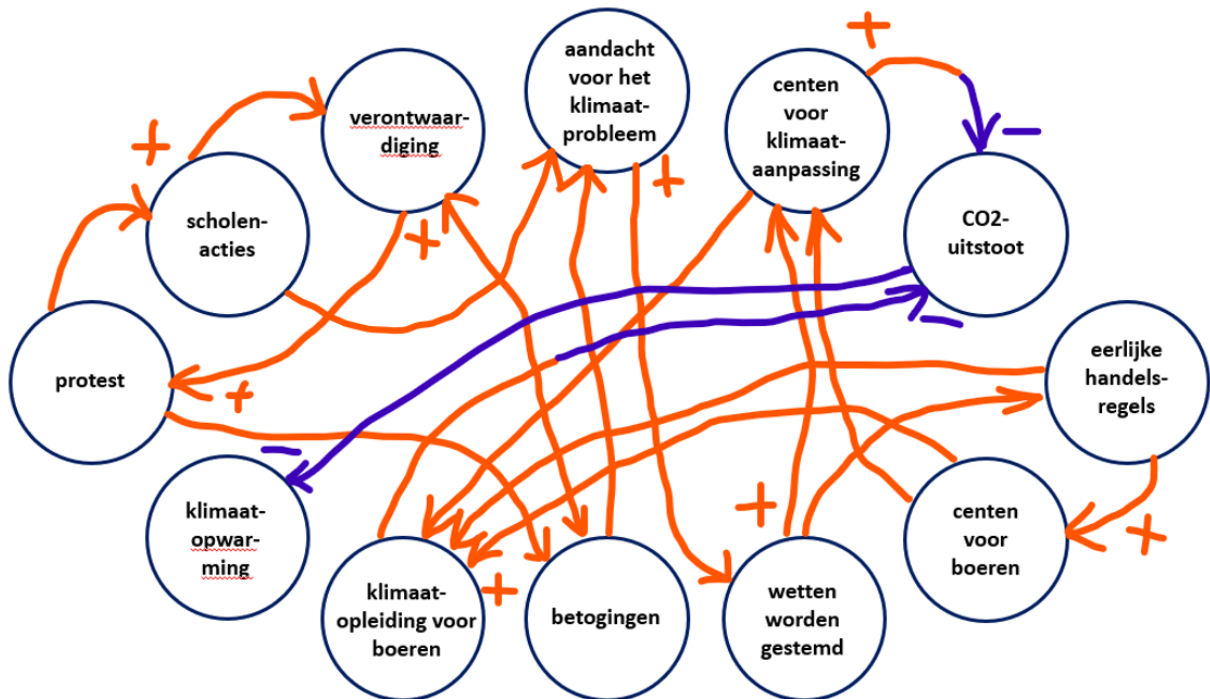
Werkvorm oorzaak-gevolg¹ | 25 minuten

Schrijf bovenstaande woorden op het bord. Zet ze in een grote cirkel- of ellipsvorm. Bepaal samen met de leerlingen wat meer of minder kan worden. De leerlingen maken *meer of minder-zinnen* met de woorden op het bord. Dat zijn zinnen die passen binnen de structuur: Hoe meer..., hoe minder... of hoe meer..., hoe meer..., of (...). Bijvoorbeeld: Hoe meer *wetten worden gestemd*, hoe meer *centen voor klimaatadaptatie* maar ook *hoe meer eerlijke handelsregels*, hoe meer *centen en klimaatopleiding voor boeren*. De oorzaak-gevolg-pijltjes beginnen best bij **verontwaardiging**, daar waar we bij de vorige werkvorm gestopt zijn. Kijk of de pijl ook in de andere richting kan wijzen en teken de pijlpunten. Zijn er ook gevolgen die opnieuw oorzaak zijn van iets anders? Kan één oorzaak verschillende gevolgen hebben?

¹ Met dank aan Djapo vzw. Zie ook www.djapo.be en <https://djapo.be/methode-systeemdenken/>

Onderstaande schets kan een oplossing zijn, maar meerdere combinaties zijn mogelijk. Uiteindelijk zal alles leiden tot minder CO₂-uitstoot en minder klimaatopwarming.

Varianten

- Doe het niet klassikaal, maar geef de leerlingen individueel of in kleine groepjes een afdruk van de woordencirkel. Zie bijlage.
- Laat de leerlingen zelf nog andere woorden verzinnen die meer of minder kunnen worden. Die woorden kunnen dan mee op het bord komen.

Nabespreking

Wie kan hier het verschil maken? Hoe kunnen we deze personen aanspreken om een verschil te maken? Kan jij als leerling het verschil maken? Kan de boer zelf het verschil maken? Hoe dan?

Leg de link met de kracht van het collectief. Elk jaar tienduizenden klimaatbetogers of tienduizenden leerlingen die geprikkeld worden door een scholenactie maken uiteindelijk wel het verschil. Toon het visjescollectief ter illustratie. Zie bijlage.

Achtergrondinfo bij de les & bijlagen

[Meer info op VRT NWS 2 februari 2022.](#)

Waarom strijden voor een fair klimaatbeleid?

In de regio's waar de **klimaatopwarming** nu al zwaar toeslaat, vernielen droogte, overstromingen en orkanen vele gewassen zoals graan, maïs, groenten, fruit of koffie. Zo verliezen de mensen en de boeren hun belangrijkste voedsel- en inkomstenbron. De **boeren en boerinnen** bevinden zich in een kwetsbare positie. De **armoede neemt toe**.

Broeikasgassen zijn gassen die de warmte van de zon lang bijhouden. Als er steeds meer broeikasgassen bijkomen warmt de aarde dus op. CO2 is een bekend broeikasgas

Broeikasgassen zijn gassen in de atmosfeer van de aarde of een andere planeet met het vermogen om warmtestraling te absorberen en geleidelijk in alle richtingen weer af te geven. Hierdoor dragen ze bij aan het vasthouden van warmte in de atmosfeer en daarmee aan het verhogen en in stand houden van de evenwichtstemperatuur. Dit wordt het [broeikasef-
fect](#) genoemd.

Rijke landen zijn veruit het meest verantwoordelijk voor de uitstoot van broeikasgassen. Zij moeten hun uitstoot dringend en drastisch verminderen en de meest kwetsbare bevolkingsgroepen steunen, zodat die zich kunnen aanpassen aan de gevolgen van de klimaatcrisis en **duurzame landbouwpraktijken** zoals agro-ecologie implementeren.

Hiervoor wordt internationale financiering voorzien. Maar de beloofde bedragen zijn te laag en de bedragen die de rijke landen al op tafel legden stroken niet met gedane beloften.

Klimaatrechtvaardigheid is niet mogelijk zonder handelsrechtvaardigheid.

Het implementeren van meer veerkrachtige en milieuvriendelijke productiemethoden is noodzakelijk om voldoende opbrengst te garanderen die tegelijk duurzaam is. Agro-ecologische praktijken zijn de sleutel in de strijd tegen de klimaatcrisis. Maar daar zijn middelen voor nodig.

Fair Trade-verbintenissen zoals prijzen op basis van productiekosten, voorfinanciering en handelsrelaties op lange termijn garanderen kleine landbouwproducenten betere prijzen en

meer economische stabiliteit. Dat is essentieel voor de **aanpassing aan de klimaatverandering**.

Daarom pleit Oxfam nationaal en internationaal voor de toepassing van de praktijken en filosofie van Fair Trade in de internationale handel en voor het beëindigen van neoliberale vrijhandelsovereenkomsten. Het is tijd om komaf te maken met productie-, consumptie- en handelsovereenkomsten die de planeet in gevaar brengen en de mensenrechten schenden. Politici en bedrijven moeten investeren in milieuvriendelijke en sociaal rechtvaardige oplossingen. We moeten duurzame praktijken op mensenmaat aanmoedigen en wetten aannemen die multinationals en grote bedrijven hun verantwoordelijkheid laten nemen.

Fair Trade maakt deel uit van de **rechtvaardige oplossingen** voor de klimaatcrisis. Universele rechten als veilige **arbeidsomstandigheden** en een **billijke vergoeding** staan centraal in het engagement. Maar ook **respect voor het milieu** maakt daar deel van uit: **vermindering van de CO2-uitstoot, vermindering van de waterbehoefte, bescherming van bossen en verbetering van de bodemvruchtbaarheid**. Ten slotte stelt het gegeneerde inkomen boeren in staat zich aan te passen aan de steeds extremere klimatologische omstandigheden die hun gewassen bedreigen.

Enkele cijfers

- Zonder aanpassing zou de opwarming van de aarde de mondiale landbouwopbrengst tegen 2050 met 30% kunnen verminderen, waardoor wereldwijd meer dan 500 miljoen kleinschalige producenten worden getroffen.
- De ecologische crisis in ontwikkelingslanden zal tegen 2030 naar verwachting meer dan 100 miljoen mensen onder de armoedegrens dwingen.
- Van de jaarlijkse \$ 100 miljard die in 2009 in Kopenhagen werd beloofd, is slechts \$ 59,5 miljard aan publieke financiering gedeclareerd.
- 80% werd verstrekt in de vorm van leningen en niet-subsidie-instrumenten, die bijdroegen aan de schuldenlast van veel landen.
- Het percentage toegewezen aan adaptatie (25%) is nog te laag.
- Kleinschalige landbouwers met minder dan 5 ha landbouwgrond ontvangen slechts 1,7% van de totale overheidsfinanciën, terwijl ze ongeveer 95% van de bedrijven vertegenwoordigen en een derde van de bevolking in de wereld.
- 92% van de lidorganisaties van de World Fair Trade Organization herinvesteren hun winst om hun sociale en/of milieu-impact te optimaliseren. Zij zijn de pioniers van een nieuwe economie.

In een notendop

De rijkste landen hebben veruit de grootse hand in de klimaatcrisis. De armste landen onder vinden veruit de grootste impact. Dit terwijl de rijkste landen veruit de meeste middelen hebben om de klimaatcrisis het hoofd te bieden.

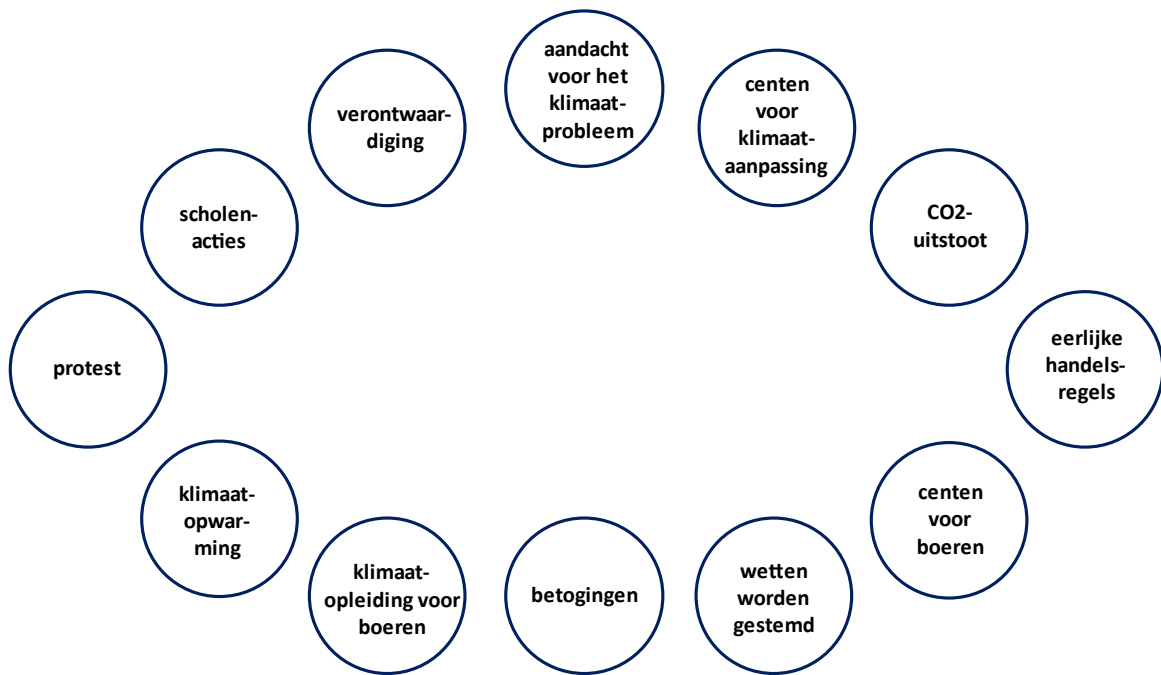
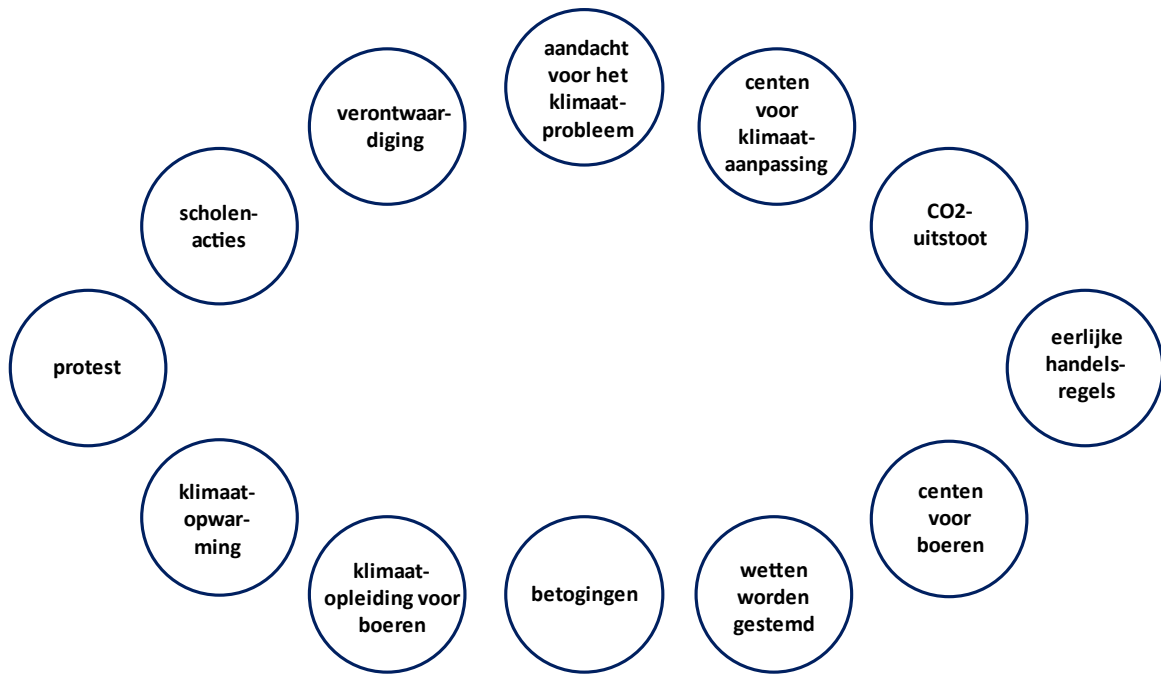

Ik strijd voor een fair klimaatbeleid

Woordzoeker. Zoek de 10 woorden. Ze staan naar rechts geschreven, en naar onder.

Veel succes!

X	X	J	Q	F	X	H	U	V	F	H	Q	K	T	H	F	B	X
A	R	M	O	E	D	E	A	W	T	O	L	L	Q	C	M	V	W
A	V	H	R	L	G	Z	W	D	W	N	W	I	V	L	M	I	V
L	G	S	G	S	W	U	O	X	I	D	O	M	S	V	Z	I	V
U	W	Q	G	G	Q	S	Y	T	S	U	K	A	K	D	L	V	T
U	S	L	F	C	O	V	K	N	D	R	Y	A	X	Z	B	N	H
I	B	V	S	R	M	N	R	A	J	A	G	T	I	D	K	Y	C
P	D	I	F	P	H	B	N	Q	I	S	W	V	G	K	S	O	E
G	S	H	D	L	V	P	X	W	T	G	D	E	M	O	C	I	G
U	B	C	D	A	H	X	X	U	W	D	I	R	I	F	H	M	L
G	V	Z	L	G	J	W	X	K	V	C	D	A	G	F	I	Z	S
D	A	W	R	E	H	W	F	W	V	W	D	N	R	I	M	K	F
U	A	H	X	N	H	M	M	Q	C	C	E	D	A	E	M	O	O
H	U	G	K	N	H	B	P	X	E	I	J	E	T	R	E	F	S
W	A	I	O	R	K	A	N	E	N	Z	L	R	I	O	L	F	L
H	O	O	G	S	T	T	T	X	A	P	O	I	E	E	S	I	X
D	N	Y	B	D	T	L	D	D	Y	U	F	N	R	S	G	E	S
N	Y	O	R	Q	B	T	A	D	D	F	V	G	F	T	R	M	O

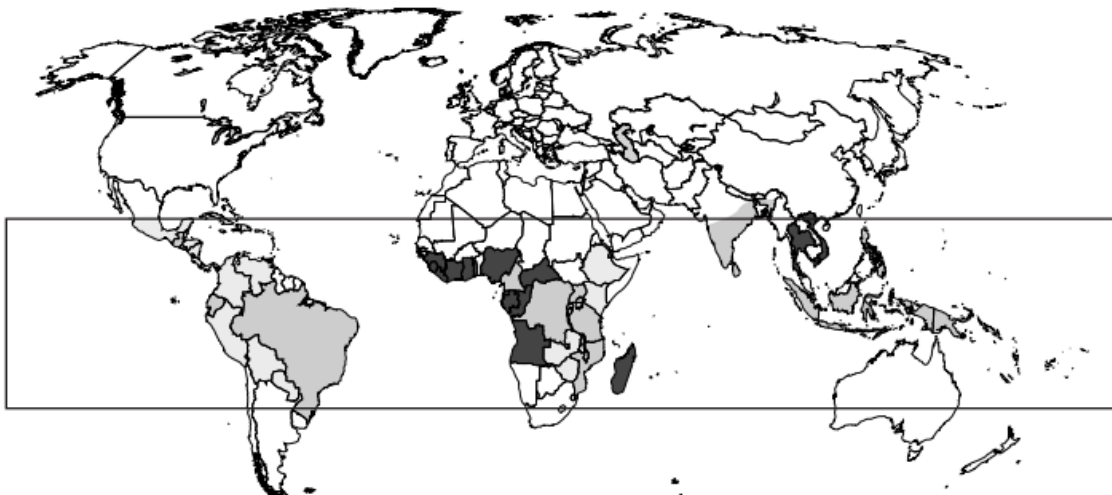

Honduras ligt in Centraal-Amerika.

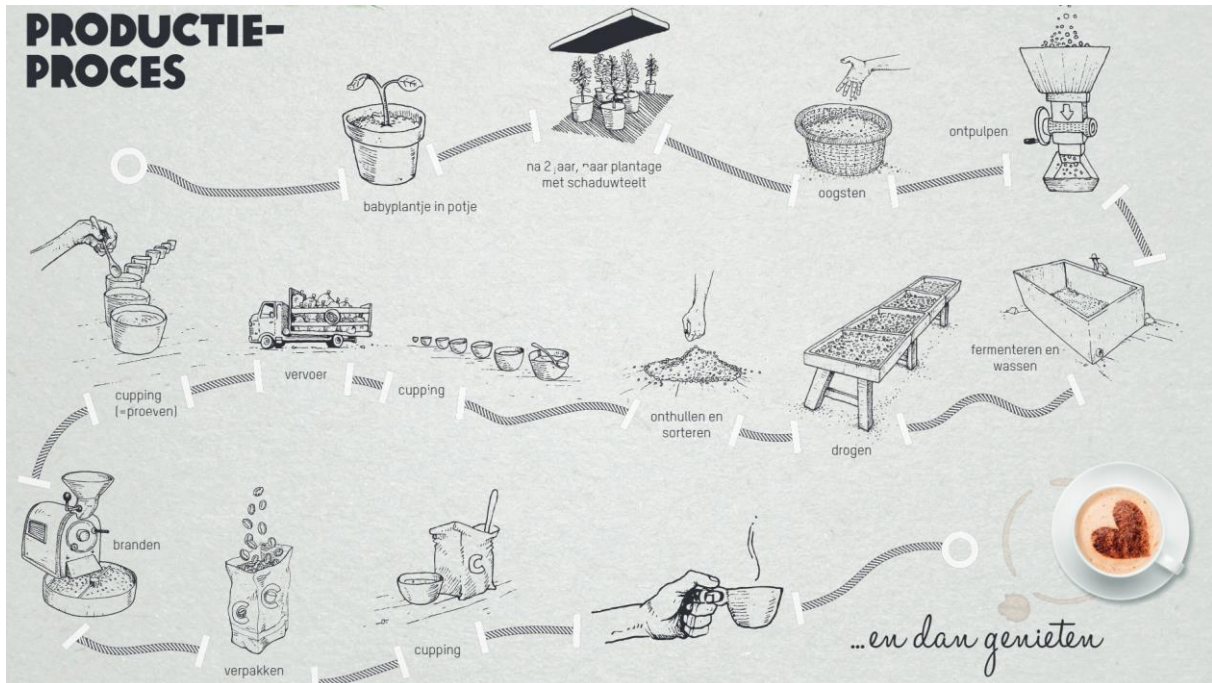

De koffiestruik groeit in het hele gebied tussen de Keerkringen ten noorden en zuiden van de Evenaar, in de zogenaamde koffiegordel.

Het productieproces van koffie.

Babyplantje in potje | Na 2 jaar naar plantage met schaduwteelt | Oogsten | Ontpulpen |
Fermenteren en wassen | Drogen | Onthullen en sorteren | Cupping (proeven) | Vervoer |
Cupping | Branden | Verpakken | Cupping | Verkoop en Consumptie

Het visjescollectief. Samen staan we sterk.

